

נפש בריאה בגוף שברירי

נהרגו בטעות ימאים אמריקאים, וכך נוצרה תקרית שלא נשכחה גם כעבור 20 שנה.

מישהו לא קרא נכון את הרדאר. מישהו לא זיהה נכונה את מיכנה האוניה. מישהו לא שעה לאזהרה. משהו לא דפק בקשר הישראלי. משהו לא דפק בקשר האמריקאי.

כליכך הרבה אנשים עשו כל-כך הרבה טעויות? האם זה סביר? לא, יגידו אדם נורמאלי, הרגיל לימי-שלום. כן, יגידו אדם שהיה במצב קרבי, וזוהי סיבה טובה נוספת שבגללה כדאי למנוע מילחמות.

אגב, גם מבחינת ההגיון הפורמאלי אין סבירות לטענה שהאוניה הותקפה ככוונה. מה יכלו האמריקאים לסלוב זה של המילחמה? מפני איזה גילוי היה צה"ל צריך לחשוש, עד כדי כך שהחליט להטביע אוניה אמריקאית?

תחקירני הסרט הציגו לעצמם שאלה מכרעת זו, והגיעו למסקנה: באותו שלב של המילחמה עוד לא החלה ההתקפה על רמת-הגולן. האוניה הוטבעה כדי שלא תתגלה כונת ישראל לתקוף את סוריה.

בהסבר הגיוני זה יש פירכה קטנה אחת: באותו רגע עוד לא ידע איש שישראל עומדת לתקוף את סוריה. גם ממשלת-ישראל לא ידעה. גם לא המטכ"ל. כי באותו זמן כלל לא היתה החלטה כזאת.

היתה לי או ההודמנות לעקוב די מקרוב אחרי תהליך קבלת ההחלטות.

אני יודע שבתוך הממשלה התנהל מאבק קשה סביב ההצעה לכבוש את רמת-הגולן. שר-הביטחון, משה דיין, התנגד לכך בחריפות. הוא חשש שמא תחוש ברית-המועצות לעזרת סוריה, וייווצר משבר בינלאומי. זכר האולטימטום הגרעיני הסובייטי בימי מלחמת-סיני עוד היה טרי בראשו. לעומת זאת רחפו יגאל אלון ואחרים להתקפה על סוריה. לאוניית-הריגול האמריקאית לא היה מה לגלות.

היא לא הותקפה מפני שמישהו רצה בכך. זה פשוט קרה. כמו הרבה מאוד דברים אחרים במלחמה — ככל מילחמה. אבל לך ותסביר זאת למישהו.

האיש בעל המיקטרת

ראיתי בשגרירות האמריקאית סרט על נושא הקרוב לליבי — חופש-העיתונות ובעיות הביטחון הלאומי.

הסרט היה בצורה של רבישה — אישים מרכזיים של מערכת הביטחון, החוק והתיקורת התווכחו ביניהם, באמצעות מנחה שעבר בנייהם כשבידו מיקרופון.

אחד המתווכחים היה ארתור שלוינגר, שמילא בעבר תפקידים מרכזיים שונים במערכת-השילטון האמריקאית. הוא ישב ועישן מיקטרת. כשנשאל, הוציא את המיקטרת מפיו, אמר שני מישן פטים והחזיר את המיקטרת למקומה בין שיניו.

כך עשו גם כל האחרים. נשאלו, ענו במישפט אחד או שניים והפסיקו.

"זה לא יכול לקרות אצלנו" חשבתי בליבי. כי אצלנו, איש אינו עונה בטלוויזיה לשאלה, ובוודאי לא במישפט אחד או שניים.

כשנשאל אחד מגרולי-האוניה, שר או חברי-כנסת, "מה השעה עכשיו?" הוא אומר: בראשית ברא אלוהים את השמיים ואת הארץ. אחר-כך בא תקציר (לא כל-כך קצר) של תולדות העולם והעם היהודי, ההיסטוריה של היישוב החדש ומקומו של הנשאל בה.

אחרי שלושים מיפטים מנסה המנחה להחזיר אותו לעניין. "רגע, רגע, אני צריך קודם להסביר את הרקע" מודעק הנשאל, ומוסיף עוד עשרים-שלושים מיפטים. כשהמנחה מנסה להפסיק אותו, עדיין באריכות, קורא הנשאל בזעם: "אבל שאלת אותי שאלה! תן לי לענות!" ופותח בהרצאה נוספת.

אין תרבות-הדיבור. ובעיקר אין תרבות-השתיקה. זה מרגיז אותי. זה מרגיז את כל הצופים. זה מציג את הנשאל עצמו באור שלילי ביותר, כבר כרונן-סרת-קנה. כאדם שאינו מסוגל לרכז את מחשבותיו. כאדם המתחמק משאלות, כבידון מלולי, כאגומאן המבקש להשתלט על המיקרופון והמצלמה בכל מחיר.

נראה לפוליטיקאים שכל שניה נוספת על המידע היא הישג כביר — ולא חשוב אם הם נראים שם כשזשים גמורים. אולי צריכים לחלק להם מיקטרות.

מה שמו

ידידי יוסי אמיתי מקיבוץ גבולות התקשר איתי בעיקבות הרשימה שכתבתי במרדור זה, שהיתה מוקדשת לאיות שם המשפחה התורכי של מיליונר-הנשק הסעודי, אשר שמו הפרטי הוא עדנאן.

הסתמכתי על ידיד במצרים, שלימד אותי כי צורתו הנכונה של השם היא חשוקי.

אמיתי, מיורחק הבקי היטב כי שפה הערבית, למד גם קצת תור-כית. הוא קרא את ההסבר שלי ואמר: זה לא יכול להיות. האיות הזה אינו תואם את כללי השפה התורכית.

לדיברי אמיתי יש מישקל רב בעיניי, ועל כן ערכת מחקר נוסף.

הנה המסקנה הסופית והמוחלטת: שמו של האיש הוא כשוכג'י.

כשוכג'י

שום סיכוי להיבחר לכנסת הבאה, אלא אם כן יקרה נס. מסיבה זו או אחרת איבדו את הבסיס הפוליטי שלהם.

הסוג השני כולל את רוב חברי-הכנסת, היודעים שיצטרכו להיאבק על מקומם ברשימת-המועמדים. יש מהם הבטוחים יותר, יש הבטוחים פחות, אך איש לא חתם להם על ערבות שמקומם בכנסת מובטח לגמרי.

ויש עכשיו סוג שלישי, סוג חדש. הוא כולל את הח"כים המאושרים, היודעים כי חוץ מהתקף-לב קטלני אין כוח בעולם היכול למנוע מהם את הכניסה לכנסת הבאה. וזאת בגלל סיבה פשוטה: אין הם תלויים כלל ברצונו של הבוחר. לכל אחד מאלה אפשר להעניק את התואר מוכטח"כ.

תחילה זה קרה בתנועת-התחיה. התחולל שם ריב בין המני-היגים והמנהיגות. היה צורך בפשרה. ומיה הפשרה? הוחלט פה

אחד כי כל הח"כים הנוכחיים של התחיה יהיו גם הח"כים שלה בכנסת הבאה.

משמע: אין צורך ברמקוריה פנימית, בבחירות, בהחלטות של מוסדות. חברי-הכנסת פשוט כחור בעצמם.

עכשיו בא ההסכם בין מיפלגת-היבונה ותנועת-יחד, וקבע תקדים מעניין עוד יותר.

תמורת התקרית והצטרפותה למערך, הובטחו לתנועת-יחד שלושה מקומות ריאליים ברשימת המערך לכנסת הבאה. אך מכיוון שתנועת-יחד כבר לא תהיה או קיימת, מתעוררת השאלה: מי יבחר בשלושת המועמדים מטעם התנועה ו"ל?"

בעיה הגיונית מרתקת זו נפתרה בצורה מקורית. פשוט נקבע בהסכם שלושת חברי-הכנסת הנוכחיים של תנועת-יחד יקבלו את המקומות הריאליים המובטחים. גם שלמה עמר, האיש השונא כל-כך את העיריה נבטיה, הבטיח לעצמו את מקומו בכנסת הבאה.

אחרים יצטרכו להיאבק במרכזיה-מפלגת, להתחנף לחברים, לעשות נפשות, לעמוד במיבחן מיפלגתי כלשהו. לא כן שלושת המופלאים האלה.

אם יימשך תהליך זה בשנה הקרובה, אולי אפשר יהיה בכלל לוותר על הבחירות? זה יחסך לנו הון-ענקי, וגם פרשות כמו פרשת-בלס ופרשת-יקרקע-הגדה.

מדוע הותקפה "ליברטי"?

הסרט הבריטי על הטבעת האוניה ליברטי, המוצג השבוע בתוכנית מבט שני, ישנע כל אדם הגיוני שצה"ל הטביע את האוניה ככוונה תחילה.

אוניית-הריגול האמריקאית שטה מול החוף במלחמת ששת-הימים. היא הותקפה וניזוקה קשה על-ידי הכוחות הישראליים. עורכי הסרט לא התקשו להוכיח שאין שום הסבר הגיוני למעשה אלא נסיון מכוון להטביע.

וזו בריוק הצרה. כאשר מנתחים פעולה מילחמתית, ההסבר הגיוני הוא לא-פעם רווקא ההסבר הבלתי-הגיוני ביותר.

יש הגיון של ימי-שלום, כאשר מצרפים פרט לפרט, יוצרים תמונה שלמה, מנתחים אותה בנחת ומגיעים למסקנות סבירות.

הגיון זה אינו פועל בימיקרב, כפי שיועד כל אדם שהיה א-יפעם בפעולה קרבת כלשהי, גדולה או קטנה.

המילחמה היא ממלכת אי-הוודאות. החלטות גורליות — הנוגעות לחייהם של בני-אדם — מתקבלות בחיפזון, תחת לחץ, תוך אי-ידיעת העובדות. האיש המחליט אינו רואה את המציאות כפי שהיא, אלא אך מציאות המצטיירת בדמינו. החל במסכף קטן (כמוני) וכלה ברמטכ"ל, הכל מגששים באפילה, מנסים לנחש, סומכים על אינטואיציה, נוזנים ממידע שחלקו נכון וחלקו כוזב.

פרשת ליברטי היא דוגמה לכך, והיא כבר הפכה דוגמה קלאסית. אף אחד לא עשה בה פאשלה גדולה, אבל הרבה אנשים עשו פאשלות קטנות. פאשלה הצטרפה לפאשלה, טעות נערכה על גבי טעות, ולבסוף נוצרה טעות נוראה. אבל לא יותר נוראה מאשר הרבה מיקרים אחרים שקרו במלחמת-ישראל, כאשר מנסים של צה"ל השמירו טנקים אחרים של צה"ל, כאשר מטוסינו הפציצו כוחות-יקרקע שלנו, ועוד ועוד. אלא שהפעם

פעם ישבתי עם מאיר יערי בבית-קפה כפינת נדיהודרה ובגרשוב בת-לאביב וריאינתי אותו. כמו תמיד, דיבר ארוכות על סכנת הדה-פרודוקטיביזציה של החברה הישראלית.

בעודו מדבר, ניגש אלינו קבצן זקן, מבלי להפסיק את שטף-דיבורו הנכני יערי את ידו לכיסו, הוציא כמה מטבעות ונתן אותן לקבצן.

הופתעתי. "הרי כרגע התרעת על הדה-פרודוקטיביזציה של המדינה", אמרת, או איך אתה מעורר עיסוק כל-כך טפילי כמו קיבוץ נדבות?"

"אחרי המהפכה הסוציאליסטית לא אתן נדבות לקבצן", השיב. "אבל עד אז, אני מכיר בעובדה שיש עוני". נדמה לי שציטט גם פסוק מקארל מארכס.

תקרית קטנה זו מטילה, לדעתי, אור על אופיו של האיש. הוא היה דוקטרינר נוקשה, אך היה לו גם מה שנקרא "לב יהודי". חיבור זה של הגיון-כרוז ורגש בריא הוא שיצר את האיש וקבע את רמות יצירתו.

בכלל, יערי היה בעיניי תמיד איש של סתירות. ואיני מתכוון רק לסתירות האידאולוגיות, שהיו תמיד סימדהיכר העיקרי של השומר הצעיר בכל גילגוליו. על אלה אפשר לכתוב הרבה.

ליערי היה גוף לקוי ושבירי. הוא לא היה רק נמוך-קומה, אלא גם בעל ראייה לקויה מאוד וכל מיני מחלות אחרות. אך מתוך הגוף השבירי הזה כקע קול עמוק וחזק, בוטח ונחרץ. ומאחורי הקול הזה עמדה מחשבה בהירה ונוקבת.

מעולם לא הייתי איש-מפ"ם, אף כי הצבעתי בעד המפלגה בבחירות 1949 (כשהייה עדיין מאוחדת, וכללה את רוב המפקדים המצטיינים של תש"ח) ובבחירות 1955 (הפעם מפ"ם). אולם מאז שהכרתי את יערי מקרוב, בעיקבות גילוי מכשיר-ההאונה של מנגנון-החושך בשולחן-הכתיבה שלו, הערכת את אישית מאד. הוא היה אחד מאחרוני דור המייסדים, דור הנפילים. דור שאיתרע מזלו והוא היה מסוגל ליצור יש מיני, להקים חברה חדשה ולברוא חיים חדשים. לעיתים רחוקות בהיסטוריה ניתן לקבוצת-אנשים לא רק לחלום על גאולה לאומית ושיחזור חברתי, אלא גם להוציא את רעיונותיה אל הפועל, ליצור מיסגרת הברתית של חיים הקיבוץ, לתרום ליצירת תרבות חדשה, לחנך אנשים ונשים מסוג חדש.

יערי וחבריו יצרו יצירה כבירה, וכגודל ההישג היו גם האכזבות. תמיהני מה עבר בראשו של האיש בשנותיו האחרונות. האם פיקפק בכריאתו של הקיבוץ, לאור המצב? אין נראה בעיניי המציאות במדינה הזאת, שהוא תרם בה רבות להקמתה? מה חשב על מיפלגתו? האם חי בהרגשה של כישלון, או שסבר כי התופעות השליליות הן רק שוליות ונכונות-חלוף, בעוד שהיצירה תעמד לדוריי-דורות?

עם מותו, קשה להימנע מהשוואת דור הנכדים עם דור המייסדים. היכן יש ברור הצעיר מישהו המתקרב לשיעור-קומתו של האיש נמוך-הקומה הזה?

כשהאמריקאים מדברים על האבות-המייסדים, הענקים שיצרו את הווקה האמריקאית, הם חושבים על אנשים שחיו לפני 200 שנה. מוזר ההיווכח כי אצלנו חי עדיין איש כמו מאיר יערי עד לפני כמה ימים. אם הוא קנה-המידה, מי רצה להתמודד? היכן יש כיום אדם החי בצניעות חומרית כזאת, המוכן להקדיש את כולו ליצירה, מבלי לחפש לעצמו תועלת אישית?

העט שלנו כותב

כבר סילף פעם על חנות הכלבו בגרמניה, אשר הקדישה את כל חלונות-הראווה שלה לקידום-המכירות של עט נובע חדש.

נחלון הראשון הראו עט נובע, המונח בקערה מלאת מים, ונאמר: "עטים אחרים יכולים לשכך מתחת לפני המים מבלי להיזנק".

נחלון השני הראו פטישים החולמים בעט נובע, ונאמר: "עטים אחרים אינם נשברים כאשר חולמים בהם".

נחלון השלישי הראו עטים בכל ציבעי הקשת, ונאמר: "עטים אחרים הם כעלי צבעים יפים".

וכן הלאה וכן הלאה. ורק נחלון האחרון הראו את העט המסויים של חנות הכלבו. נאמר שם: "אבל בעט שלנו אפשר לכתוב".

נזכרתי בנסיון זה שוב כאשר הסתכלתי השבוע במעשייהם של חברי-הכנסת.

סיעה טובה יכלה להציג את חבריה לפי אותו העיקרון: "חברי הסיעות האחרות מיטיבים לשחק כדורגל...", "חברי הסיעות האחרות יודעים להגיש יפה חדרות בגליצה-ל...", "חברי סיעות אחרות מופיעים מדי יום במהדרות החדשות בטלוויזיה..." וכן הלאה.

ולכנסף: "אבל חברי הסיעה שלנו ממלאים את תפקידם בכנסת".

מובטח"כ

הכנסת הנוכחית מורכבת משלושה סוגי ח"כים. הסוג הראשון כולל את הח"כים היודעים כבר עתה שאין להם